

Chùa Sắc Tứ Kim Sơn - di tích lịch sử, kiến trúc nghệ thuật tỉnh Khánh Hòa

ISSN: 2734-9195 09:30 25/02/2026

Chùa Sắc Tứ Kim Sơn có kiến trúc độc đáo, được xây dựng trên núi cao, có tầm nhìn rộng mở ra toàn cảnh khu vực Nha Trang rất đẹp và thơ mộng.

Tác giả: **Đặng Việt Thủy**

Chùa Sắc Tứ Kim Sơn tọa lạc trên một ngọn đồi tại thôn Ngọc Hội, xã Vĩnh Ngọc, thành phố Nha Trang, tỉnh Khánh Hòa (nay là phường Tây Nha Trang, tỉnh Khánh Hòa). Đây là một ngôi chùa cổ kính, được hình thành từ xa xưa. Trước năm Tân Sửu (1031), niên hiệu Hưng Long, triều vua Trần Anh Tông, đã tồn tại một ngôi chùa ở nơi này, nhưng không rõ ngôi chùa đó do ai tạo lập và tạo lập vào lúc nào. Bởi dấu tích của ngôi chùa không còn nhiều.

Tương truyền và được ghi lại trong sách, bắt đầu từ thế kỷ XIII, nhân chuyến thăm Chiêm Thành của Thái Thượng Hoàng Trần Nhân Tông - đức **Điều Ngự Giác Hoàng** - vào năm 1301, có ghé thăm chùa ở núi Gành (tức Ngọc Hội ngày nay). Thấy phong cảnh ở nơi đây tuyệt đẹp, thanh tịnh, núi Gành trông như chiếc bát bằng vàng (kim âu) của Phật Tổ, in bóng trên mặt biển xanh như ngọc (thời bấy giờ bao quanh núi Gành toàn là biển), Điều Ngự Giác Hoàng Trần Nhân Tông quyết định cho xây dựng lại thành một Thiền tự và đặt tên là Kim Sơn tự và ngự đề đôi câu đối cho chùa:

*“Kim âu lẫm thủy ngọc hoàn quy
Sơn tự thiên tông hội phước trì”*

Nghĩa là:

*“Bát vàng soi bóng trên mặt nước ngọc quy tụ về,
Ngôi chùa thiên trên núi tự hội phước đức mãi mãi”.*

Hai chữ đầu câu đối trên là “Kim Sơn” - tên của ngôi chùa.

Chùa Sắc Tứ Kim Sơn (Khánh Hòa). Ảnh sưu tầm

Trải qua một thời gian khá dài, đến thời các chúa Nguyễn, nhiều chùa chiền được xây dựng mới, những ngôi chùa nào bị hư hỏng thì được trùng tu hoặc xây dựng lại. Trong số những ngôi chùa được xây dựng mới hoặc trùng tu xây dựng lại trên đất Khánh Hòa thời bấy giờ có chùa Kim Sơn.

Vào thế kỷ XVII, đại lão hòa thượng Thiệt Địa hiệu Pháp Ấn đã xây dựng hoàn chỉnh ngôi chùa và tồn tại cho đến ngày nay. Theo truyền thống, đại lão hòa thượng trở thành vị Tổ khai sơn lập chùa.

Hòa thượng Thiệt Địa - Pháp Ấn cũng đã khai kiến, lưu lại dấu ấn tại nhiều chùa thuộc huyện Ninh Hòa (cũ) như Bửu Phong, Kim Ấn, Linh Quang, Long Thạnh... nên sau khi Hòa thượng viên tịch (ngày 24 tháng 3 năm Canh Tuất - 1790), xá lợi của ngài đã được chia làm nhiều phần để môn đồ pháp quyến ở các chùa đó thỉnh về lập tháp thờ phụng tôn kính.

Chùa Sắc Tứ Kim Sơn (Khánh Hòa). Ảnh sưu tầm

Đến năm Canh Thân (1740). Chúa Võ Vương Nguyễn Phúc Khoát ban biển ngạch và cho đổi tên chùa là "*Quy Tông*", bản tên chùa trên có đề 5 chữ Nho lớn "*Sắc Tứ Quy Tông tự*" sơn son thếp vàng, bên trái khắc năm chúa ban cho là "*Canh Thân niên nguyệt tạo*", chạm hình rồng nhỏ và khắc hình quả ấn tròn, trong có khắc 4 chữ "*Hiệp nhất chủ nhân*", bên trái bản có khắc hình ấn vuông, trên có khắc 4 chữ triện "*Nghiệp Quảng Duy Cần*" (*Muốn mở mang cơ nghiệp cần phải siêng năng*). Bên phải bản có hàng chữ "*Quốc Chúa Tế Đạo Nhân Ngự Đê*", lại có khắc ấn hình vuông đề 7 chữ "*Đại Khố Giả Ngã Dĩ Văn Chương*" (Trời mượn ta để làm văn chương).

Chùa Sắc Tứ Kim Sơn (Khánh Hòa). Ảnh sưu tầm

Năm Thiệu Trị thứ 5 (1845), nhà vua lại sắc tứ cho đổi tên "*Quy Tông*" trở lại thành chùa Kim Sơn như cũ, nên chùa được gọi là "*Sắc Tứ Kim Sơn*". Vì vậy ở trước cửa chùa có bảng tên chùa Kim Sơn Tự, trong chính điện vẫn treo bảng Quy Tông Tự do chúa Võ Vương ban cho vào năm 1740.

Đến thời vua Khải Định (1916 - 1924), có phu nhân của một vị tiến sĩ nghỉ hưu đã xuất gia tu hành và trùng tu lại chùa. Vì vậy, chùa còn được dân chúng trong vùng thời đó gọi là chùa "*Bà Nghè*".

Năm Bính Tuất (1946), thực dân Pháp chiếm lại tỉnh Khánh Hòa, lấy chùa Kim Sơn làm nơi đóng quân cho đội pháo binh, chặt hạ các cây cổ thụ quanh chùa, lập đồn bốt, đặt đại bác ở đây bắn phá vùng xung quanh thành phố Nha Trang. Chùa bị lính Pháp phá hủy tan hoang.

Sau Hiệp định Giơ-ne-vơ năm 1954, quân Pháp rút khỏi Việt Nam, chùa Kim Sơn mới được tu sửa, xây dựng lại. Sau nhiều lần tu bổ, chùa có được hiện trạng như ngày nay.

Chùa Sắc Tứ Kim Sơn (Khánh Hòa). Ảnh sưu tầm

Ngôi chùa có kiến trúc toát lên sự cổ kính, trang nghiêm. Tam quan được xây dựng vào năm 1968 cùng lúc với việc xây dựng tiểu đình thờ Bồ tát Quán Thế Âm. Cấu trúc của tam quan này gồm 4 trụ (hai trụ chính, hai trụ phụ). Một bảng hoành bất qua hai trụ chính. Toàn bộ cổng được xây dựng trên nền xi măng dài 8 mét rộng 3,5 mét. Trên cùng chính giữa cổng là hình khắc Bánh Xe Chuyển Pháp Luân.

Hai trụ chính cao 5 mét, chiều rộng trụ là 0,3 mét, dài 0,5 mét. Trên đỉnh hai trụ đều đắp hai búp sen màu trắng. Mặt tiền hai trụ có đôi câu đối chữ nổi màu đen trên nền vàng bằng chữ Nho:

*"Kim bích giao huy điện thượng đài tiền quang phổ chiếu;
Sơn hà thắng cảnh liên hoa liễu như sắc thường tân".*

Dưới hai trụ chính là hai bệ theo kiểu chân quỳ. Hai trụ nhỏ hai bên cao 2,5 mét rộng 0,3 mét, dài 0,4 mét. Mặt tiền hai trụ có đôi câu đối bằng chữ Việt (kiểu chữ in hình tròn, đắp nổi màu đen trên nền vàng):

*"Một niềm quyết lánh trần gian khổ;
Cất ái ly gia học đạo thiên".*

Trên đỉnh hai trụ tôn trí hai quả cầu có đường kính mỗi quả khoảng 40 cm màu trắng. Hai trụ chính nối với hai trụ phụ bằng hai thanh dầm bê ngang 30 cm, phần cuối phía ngoài cong lên.

Qua khỏi cổng tam quan, theo đường dốc lên đỉnh đồi đến một khoảng đất bằng, cách chính điện chùa khoảng 100 mét có mấy ngôi tháp cổ.

Phía bên trái có hai tháp: Tháp thứ nhất của Tổ sư Thiệt Địa - Phúc Ấn hình lục giác, 5 tầng cao khoảng 5 mét, trên đỉnh tháp có búp sen. Tháp thứ hai của ngài Ngộ Trí - Phổ Lợi, hình vuông, 3 tầng, cao khoảng 5 mét, trên đỉnh có búp sen.

Tiếp theo có tiểu đình thờ Bồ tát Quán Thế Âm, hình vuông cạnh rộng 8 mét, mới được xây dựng năm 1968 trên nền cũ lô-cốt thời Pháp thuộc. Chung quanh có tường thành và nhiều loại hoa cảnh xanh tươi. Đài đặt tượng Quán Thế Âm hình lục giác. Trước tiểu đình có hai cây bồ đề như hai tầng lộng che tiểu đình. Đi tiếp theo đường đất có rải đá dài gần 100 mét sẽ đến sân trước và vào chính điện chùa.

Chùa Sắc Tứ Kim Sơn (Khánh Hòa). Ảnh sưu tầm

Chùa Kim Sơn xây theo kiểu chữ “Quốc” hay chữ “Khẩu” gồm 4 dãy nhà hình vuông, bao quanh một sân lộ thiên ở giữa có đặt non bộ và cây cảnh. Chính điện là một tòa nhà có kích thước 11m x 14,5m. Trước chính điện có bảng tên

chùa đắp nổi bằng xi măng 5 chữ Nho màu vàng “*Sắc Tứ Kim Sơn Tự*” trên nền đỏ (đắp năm 1960). Trước chính điện trên 4 trụ có hai cặp câu đối mang tên chùa và địa danh Ngọc Hội. Chính điện xây theo kiểu cổ lầu, một bên chuông, một bên trống. Trên đầu nóc của lầu chuông và lầu trống có hình mặt nguyệt.

Từ sân sau (giữa nhà thờ Tổ sư và mặt sau chính điện) nhìn lên, sẽ thấy mái hậu chính điện gồm 2 tầng, mỗi tầng 4 mái. Trên bờ nóc, ở chính giữa là biểu tượng mặt trời, chầu 2 bên là 2 con giao gắn trên đỉnh 2 bờ dải. Hai bờ dải được đắp nổi theo biểu tượng hình con rồng. Trên 4 đầu đao của mái tầng trên được trang trí bằng 4 biểu tượng con giao. Giữa 2 tầng mái là phần cổ lầu được xây bằng gạch trát phẳng. Trên 4 đầu đao của mái tầng dưới cũng được trang trí 4 biểu tượng con giao.

Phía ngoài mặt tiền chính điện bên trên có một bức tường thư uyển (biển hoành) rộng 60cm dài 2,5 mét. Mặt tiền biển hoành có đắp nổi 4 chữ Nho “*Sắc Tứ Kim Sơn Tự*”. Góc trái bức hoành ghi 1960, góc phải ghi Phật lịch 2504 (tức là năm đại trùng tu chùa). Chạy dài hai bên bức thư uyển được lắp các hình hoa sen cách điệu trang trí.

Vào bái đường, phía bên phải gần sát cửa ra vào mặt tiền là một quả chuông bằng đồng, đường kính 0,5 mét, cao 1 mét, nặng 180 kg, trang trí hoa văn nổi hình rồng và sóng nước. Chuông được đặt trên giá đỡ bằng gỗ cao 2 mét, rộng 1 mét.

Góc bên trái cửa bái đường sát cửa ra vào đặt một cái trống lớn có đường kính 0,8 mét, dài 1 mét cũng được đặt trên một cái giá đỡ bằng gỗ giống như giá đỡ chuông.

Qua hết tòa bái đường là nơi trung tâm điện Phật, có phần nền cao hơn nền bái đường 10 cm. Trên thanh chính giữa trung tâm chính điện có một bức hoành phi làm bằng gỗ sơn son thếp vàng rộng 0,8 mét, dài 3 mét, khắc nổi 5 chữ Nho lớn “*Sắc Tứ Quy Tông Tự*”. Tấm biển này do chính chúa Nguyễn Phúc Chu ban cho chùa vào năm Canh Thân (1740).

Trên thanh chính nối hai cột hai bên bàn thờ đức Phật có một bức hoành phi làm bằng gỗ, rộng 0,8 mét, dài 2,5 mét viền trang trí khá cầu kỳ theo kiểu cuốn thư. Bức hoành khắc 4 chữ Nho lớn “*Điều Ngự Giác Hoàng*”.

Ở hai cột phía trước của trung tâm chính điện có treo đôi câu đối (dài 2,2 mét, rộng 0,25 mét) chữ màu vàng được khắc nổi trên bảng gỗ sơn đen, phía trên câu đối khắc hình chữ “*Vạn*”, phía dưới khắc hình hoa sen. Ở hai phía cột sau cũng có treo đôi câu đối khác cùng kích thước, mẫu chữ và trang trí như đôi câu

đối trên.

Bố cục và cách sắp xếp trong tòa chính điện như sau: Ở giữa là bệ xi măng có kích thước dài 2,5 mét, rộng 1 mét là tòa sen màu trắng an tọa đức Phật Bốn Sư cao 1,2 mét ở tư thế ngồi thiền rất đẹp. Phía trước tượng đức Bốn Sư là án thờ bằng gỗ màu gụ, có trạm trổ các hoa văn trang trí như rồng, hoa dây...

Trước án thờ là bàn kinh bằng gỗ màu gụ và cũng được trạm trổ, trang trí hoa văn như trên. Hai bên bàn kinh là một cái mõ lớn và một cái chuông lớn đều có đôn đỡ bằng gỗ màu gụ được chạm khắc hoa văn cách điệu.

Bên phải án thờ Phật là một án thờ **Bồ tát Quán Thế Âm** bằng gỗ màu gụ, điêu khắc rất đẹp. Tượng Bồ tát cao 1 mét, đứng trên tòa sen cao 30 cm, rộng 50 cm. Bên trái án thờ Phật là án thờ đức Bồ tát Địa Tạng Vương cũng bằng gỗ màu gụ, trang trí hoa văn rất đẹp. Tượng cao 1,2 mét, đứng trên tòa sen cao 30 cm, rộng 50 cm.

Từ tòa chính điện đi dọc theo hai hàng hiên ở hai bên, phía bên phải là nhà Đông, phía bên trái là nhà Tây, tiếp nối nhà Tây là tầng phòng. Ở giữa là nhà thờ Tổ.

Ở hàng hiên sau của chính điện có treo một tiểu hồng chung, có đường kính miệng 35 cm, thân dài 57 cm. Phần giữa chuông có khắc chìm một bài chữ Nho, ghi rõ năm tháng, địa điểm, danh tính những người tín cúng. Có thể xem tiểu hồng chung này là một cổ vật.

Nhà thờ Tổ: có chiều dài 9,2 mét, rộng 10 mét, 3 gian 2 chái. Trong nội điện có chân dung và đặt long vị các vị Tổ Sư.

Theo tài liệu, các thế hệ truyền thừa và trụ trì chùa Kim Sơn từ khi Điều Ngự Giác Hoàng Trần Nhân Tông cho “*tái lập Phật tự*” (1301) đến nay là 23 vị. Kế thừa đạo nghiệp truyền đăng tục diệm, vị trụ trì hiện tại của chùa Sắc Tứ Kim Sơn là Hòa thượng Thích Nguyên Minh, pháp hiệu Minh Hiền, ngài vẫn tiếp tục cùng nhân dân địa phương và Phật tử tu bổ, phát triển ngôi cổ tự ngày một rộng rãi khang trang hơn.

Dưới sự chỉ đạo sư trụ trì, nhiều công trình quan trọng như giảng đường, xây nhà chuông, đúc đại hồng chung nặng 1.500 kg, thỉnh tôn tượng đức Thích Ca bằng đồng nặng 1.500 kg. Đáng chú ý là việc đại trùng tu tái thiết ngôi đại hùng bảo điện uy nghiêm tráng lệ 2 tầng, tầng trên là thiền đường, hoàn thành cuối năm 2021, đáp ứng nguyện vọng của đông đảo Phật tử các nơi về tu tập,

tọa thiền.

Chùa Sắc Tứ Kim Sơn có kiến trúc độc đáo, được xây dựng trên núi cao, có tầm nhìn rộng mở ra toàn cảnh khu vực Nha Trang rất đẹp và thơ mộng.

Chùa Sắc Tứ Kim Sơn - Di tích lịch sử văn hóa, kiến trúc nghệ thuật của tỉnh Khánh Hòa là một điểm du lịch tâm linh nổi tiếng, thu hút đông đảo du khách và Phật tử tìm đến chốn thanh tịnh, xua tan mọi mệt mỏi, lo toan của cuộc sống và khám phá những nét đẹp về văn hóa, truyền thống nơi đây.

Tác giả: **Đặng Việt Thủy**